

Asia: VN/19068/2020

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Rikosseuraamuslaitoksesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ehdotus Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistukseksi on tarpeellinen ja kohdistuu oikeisiin asioihin. Keskitetyimmällä organisaatiolla on mahdollista yhdenmukaistaa toimintatapoja, parantaa asiakkaiden yhdenvertaista kohtelua ja asiakkaiden oikeusturvaa. Organisaatiota selkiyttää neljän valtakunnallisen vastuualueen perustaminen, joihin on mahdollista keskittää asiantuntemusta ja osaamista nykyistä paremmin. Koko laitosta koskeva yksi tulossopimus ja pienemmissä yksiköissä laadittavat toimintasuunnitelmat ovat toimivampi käytäntö kuin kolmella alueella tehdyt erilaiset tulossopimukset ja niiden erilainen tiedoksi saattaminen yksiköiden sisällä. Rakennemuutoksella pyritään vastaamaan myös tarpeeseen saada vankien palvelupolut ja -jatkumot paremmin turvattua - sote-uudistusta ajatellen rikosseuraamuskeskukset ovat toimivampia kuin nykyiset alueet.

Ehdotuksen mukaan rikosseuraamuskeskuksia perustettaisiin yksitoista. Kunkin rikosseuraamuskeskuksen alaisuudessa on vähemmän yksiköitä (kuin aluekeskuksissa), mikä parantaneet tiedonsiirtoa yksiköihin päin. Rikosseuraamuskeskusten johtajille tulisi tehtäviä sekä aluejohtajilta että keskushallinnolta. Osa nykyisiltä aluejohtajilta tulevista tehtävistä koskisi vankien asioissa tehtäviä päätöksiä ja esimerkiksi järjestyssäännön vahvistamista (VL 15 luku 16 §). Miten varmistetaan vankien oikeusturvan parantuminen ja järjestyssääntöjen yhdenmukaisuus, kun päätöksiä tekee kolmen aluejohtajan sijasta yksitoista rikosseuraamuskeskuksen johtajaa?

Suurin osa vankeja koskevista päätöksistä tehdään yksiköissä, joissa päätöksiä tekevät yksikönpäälliköiden lisäksi monet muut viranhaltijat. Ehdotuksen mukaan oikeudelliset palvelut keskitettäisiin kehittämisen ja ohjauksen vastuualueelle, jotta saadaan riittävä osaamiskeskus ja asiantuntijayksikkö. Yhtenäisen päätöksenteon varmistamiseksi tulisi päätöksentekijöille olla säännöllistä täydennyskoulutusta.

Oikaisuvaatimusten ja kantelujen ratkaisujen keskittäminen kehittämisen ja ohjauksen vastuualueelle toisi yhdenmukaisuutta ratkaisuihin. Ratkaisujen keskittäminen mahdollistaa aiempaa paremmin sen seuraamisen, miten yksiköissä tehdään päätöksiä ja millaisia toimintatapoja yksiköissä on sekä mahdollisiin eroavaisuuksiin puuttumisen.

Miten keskittäminen vaikuttaisi käsittelyaikoihin? Keskushallinnossa kantelujen käsittelyajat ovat olleet pitkiä, toisaalta alueilla kantelujen käsittelyajat ovat olleet monesti huomattavan lyhyitä. Organisaatiouudistuksen valmistelussa tulee varmistaa, että oikaisuvaatimusten ratkaisujen käsittelyajat pysyvät kohtuullisina.

Asiakasarviointiyksikön perustaminen asiakasprosessien vastuualueelle tulee myös mitä todennäköisemmin yhdenmukaistamaan asiakasarviointeja ja sijoitusperusteita, joissa on ollut paljon kirjavuutta. Arviointiyksikön työtä kehitettäessä tulee huomioida sijoitteluun, keskittämiseen ja yhteydenpitoon liittyviä kysymyksiä (mm r-kuntoutus). Aluejaosta luopuminen mahdollistaa yksiköiden (vankiloiden) erikoistumisen, jolloin vankeja voidaan sijoittaa eri puolille Suomen sen mukaan, mitä heidän tarpeensa ja rangaistusajan suunnitelman mukaiset toimintansa edellyttävät. Mikä tällöin tulee olemaan kotipaikan merkitys niillä, jotka eivät kuulu johonkin erityisryhmään (naiset, ulkomaalaiset, nuoret)? Sijoittelussa tulee ottaa huomioon vankien tarpeet päästä tarvittaessa lähemmäksi perheitään. Miten huomioidaan tilanteet, joissa vanki on esimerkiksi asunut muualla kuin missä kotipaikka on?

Arviointiyksikön päällikön päätösvaltaa olisi ehdotuksen mukaan mahdollista delegoida yhdyskuntaseuraamustoimiston päälliköille. Delegoinnissa herää jälleen huoli päätösten yhdenmukaisuudesta.

Naisvankien erityistarpeisiin pyritään nyt vihdoin systemaattisemmin vastaamaan, kun Hämeen rikosseuraamuskeskuksesta tulisi naisvankien ja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien naisten erityistarpeisiin erikoistunut osaamiskeskus. Kielilain mukaiset kielelliset oikeudet myös turvattaisiin. Ruotsin- ja saamenkielisten vankienkin kohdalla on kuitenkin tosiasiallisia haasteita saada palvelua omalla äidinkielellä.

Käsillä oleva uudistusehdotus on enemmän tekninen ja koskee viraston toimipaikkoja ja nimikkeitä. Rakennuudistus on iso ja vaativa hanke, joka vie aikaa. Onko aikataulu vuoden 2022 alusta realistinen? Toisessa vaiheessa (Rise 3.0, vrt Rikosseuraamuslaitoksen ehdotus uudeksi organisaatorakenteeksi) paneuduttaisiin ilmeisesti yksityiskohtaisemmin sisällöllisiin uudistustarpeisiin.

Ehdotuksessa todetaan, että Rikosseuraamuslaitoksen resursseja on vähennetty merkittävästi aiemmin samaan aikaan, kun lainsäädäntöuudistuksilla laitoksessa tehtävään työhön on tullut uusia vaatimuksia. Ehdotuksessa ei ole esitetty henkilöstön vähennystä, mutta ei myöskään ole otettu

kantaa lisäystarpeisiin. Ilmeisesti lähtökohtana on, että nykyisiä resursseja saataisiin paremmin käyttöön osaamisen keskittämällä ja toisaalta sijoittamalla eri yksiköiden työntekijöitä nykyisiä alueita pienempiin rikosseuraamuskeskuksiin. Rikosseuraamuslaitokselle on useana vuonna myönnetty valtion lisätalousarvioissa rahaa toimintojen varmistamiseen. Nykyisten resurssien parempi kohdentaminen voi tuottaa tulosta vasta pidemmällä aikavälillä ja vaatia sisällöllisten uudistusten läpivientä.

Uusintarikollisuus on Suomessa varsin korkealla tasolla. Ehdotettu organisaatiouudistus pyrkii pidemmän tähtäimen tavoitteena alentamaan uusintarikollisuutta ja sitä kautta tuomaan taloudellisia säästöjä yhteiskunnalle. Tavoite on erittäin hyvä, ja uudistus on merkittävä askel oikeaan suuntaan.

Esityksessä ei ole otettu kantaa toimipaikkaverkoston, vaikka osa vankiloista on tulossa elinkaarensa päähän. Käsitelläänkö toimipaikkaverkosta jossain muussa yhteydessä?

Sunikka Sanna
Kriminaalihuollon tukisäätiö